

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΓΝΩΜΗ

Του Κωνσταντίνου Γκράβα

Ο διαυλος της εμπιστοσύνης

Σύμφωνα με τους νομπελίστες οικονομολόγους G. Akerlof και R. Shiller, ένα από τα βαθύτερα διδάγματα της Γενικής Θεωρίας, η διαχρονική αξία του οποίου φάνηκε στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, είναι η μετριοπαθής προσέγγιση του Keynes ότι η οικονομία δεν κυβερνάται μόνο από ορθολογικά σκεπτόμενους δρώντες· το μεγαλύτερο μέρος της οικονομικής δραστηριότητας προέρχεται από ορθολογικά οικονομικά κίνητρα· αλλά και μεγάλο μέρος της κυβερνάται από τα λεγόμενα «animal spirits» που, επηρεάζοντας την ανθρώπινη συμπεριφορά, αποτελούν την κύρια αιτία των παρατηρούμενων διακυμάνσεων του οικονομικού κύκλου.

Δραματικό παράδειγμα της ύπνωσης των κατά Keynes animal spirits του επιχειρηματικού τομέα αποτελεί η κατάρρευση των ιδιωτικών επενδύσεων κατά την περίοδο της ελληνικής «μεγάλης κατάθλιψης»· σε συνδυασμό με τη συρρίκνωση των δημόσιων επενδύσεων, συνιστά έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που η χώρα μας επλήγη από πρωτοφανή, στη μεταπολεμική περίοδο, σε καιρό ειρήνης, οικονομική ύφεση, τόσο σε μέγεθος απώλειας κατά κεφαλήν εισοδήματος (η Ελλάδα απώλεσε πάνω από το ένα τέταρτο του ΑΕΠ της σε σταθερές τιμές, με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ισοτιμία αγοραστικής δύναμης να μειώνεται στα δύο τρίτα του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης) όσο και σε χρονική διάρκεια (ενώ ήταν ανάλογης κλίμακας με την αμερικανική great depression του Μεσοπολέμου, η ελληνική κρίση διήρκεσε σημαντικά μεγαλύτερο διάστημα).

Στο πλαίσιο αυτό, η αναζωογόνηση των animal spirits στο εγχώριο οικονομικό πεδίο δεν ήταν δεδομένη, ούτε αυτόματη· το ελατήριο της οικονομίας ήταν εκ των πραγμάτων, εξαιτίας των πρωτόγνωρων χαρακτηριστικών της κρίσης σε όρους –

συνδυαστικά – βάθους και πλάτους, σκουριασμένο, αν όχι ξεχαρβαλωμένο, ώστε αδυνατούσε να εκτιναχθεί ως δυναμικό γύρισμα του οικονομικού κύκλου από το ιστορικό αυτό ναδίρ. Πολλώ δε μάλλον, όταν η αναζωογόνηση αυτή αρχίζει, σύμφωνα με την κείναιαν θεωρήσει, από την παρέμβαση του κράτους στην ενίσχυση της συνολικής ζήτησης προκειμένου να ξεκολλήσει η οικονομία από την υποαπασχόληση και να μπει ακολούθως στο παιχνίδι ο ιδιωτικός τομέας αφουγκραζόμενος το πνεύμα της ανάκαμψης. Παρέμβαση, όμως, που στην περίπτωση της ελληνικής οιονεί χρεοκοπίας καθίστατο αδύνατη, δεδομένων των υπέρογκων δίδυμων ελλειμμάτων – δημοσιονομικού και ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Πολύτιμη επομένως η θεώρηση του Keynes για την ανάγκη του κράτος να διαθέτει επαρκή πλεονάσματα τις καλές εποχές της οικονομίας, προκειμένου να μπορεί να δαπανά περισσότερο τονώνοντας την οικονομική δραστηριότητα και αναζωογονώντας τα ένστικτα ανάληψης ρίσκου για την επίτευξη κέρδους του

ιδιωτικού τομέα σε περιόδους ύφεσης. Την προνοητικότητα του πλεονάσματος διδάσκει άλλωστε και η ιστορία του Ιωσήφ στη Βίβλο, ο οποίος λύτρωσε την Αίγυπτο από έναν τρομερό επταετή λιμό την περίοδο των ισχνών αγελάδων συγκεντρώνοντας και αποθηκεύοντας κάθε χρόνο επί επτά χρόνια ένα μέρος της σοδειάς των παχίων αγελάδων. Διαχρονικό συνεπώς και αυτό το δίδαγμα.

Εξάλλου, η δημοσιονομική σύνεση συνιστά – μέσα από τον δίαυλο της οικονομικής εμπιστοσύνης – θεμέλιο λίθο της σταδιακής κάλυψης του επενδυτικού κενού που ακόμη αντιμετωπίζει η Ελλάδα εξαιτίας της οικονομικής κατάθλιψης της προηγούμενης δεκαετίας. Η αποκατάσταση αυτού του άυλου και συνάμα τόσο πολύτιμου κεφαλαίου, που καθρεφτίζεται στην αναβάθμιση της πιστοληπτικής αξιολόγησης της Ελληνικής Δημοκρατίας πάνω από την επενδυτική βαθμίδα, συμβάλλει στην αύξηση των επενδύσεων, οι οποίες συνιστούν εν γένει προϋπόθεση ευημερίας των πολιτών, των κοινωνιών και των κρατών, διασφαλίζοντας ισχυρούς και διατηρήσιμους ρυθμούς ανάπτυξης που μεταφράζονται σε δημιουργία περισσότερων και καλύτερα αμειβόμενων θέσεων εργασίας ως αναγκαία προϋπόθεση μιας προοδευτικής βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου στη χώρα μας. Χάρη στην εμπιστοσύνη εταίρων, αγορών και επενδυτών, η Ελλάδα επιτυγχάνει τα τελευταία χρόνια μέσο ρυθμό ανάπτυξης σημαντικά υψηλότερο από τον μέσο όρο της ευρωζώνης, με το επενδυτικό κενό να έχει καλυφθεί σχεδόν κατά το ήμισυ σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Κλειδί για τη σύγκλιση είναι οι χρηματοδοτικοί πόροι ύψους 36 δισ. ευρώ από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, με την Ελλάδα να συγκαταλέγεται

στα κράτη-μέλη με τα υψηλότερα οφέλη από τη θεσμοθέτηση του εμβληματικού εργαλείου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας, γεγονός που επίσης καθρεφτίζει τη σημασία της οικοδόμησης εμπιστοσύνης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ιδιαίτερα δε αν αναλογιστούμε τον διχασμό μεταξύ Βορρά και Νότου στη διάρκεια της ευρωκρίσης της προηγούμενης δεκαετίας.

Ωστόσο η ασυνήθιστη – γεωπολιτική και οικονομική – αβεβαιότητα που περιβάλλει σήμερα τις διεθνείς σχέσεις καθιστά την περαιτέρω ενίσχυση των επενδύσεων βασική πρόκληση. Όπως σημειώνει ο ΟΟΣΑ για την Ελλάδα, καθώς αφενός το Δημογραφικό και η κλιματική κρίση αυξάνουν τις μελλοντικές πιέσεις στις εγχώριες δαπάνες και αφετέρου η χαμηλή παραγωγικότητα αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και του βιοτικού επιπέδου, η τόνωση των επενδύσεων είναι καθοριστική για την ενίσχυση της ανάπτυξης με παράλληλη διατήρηση του δημόσιου χρέους σε σταθερά καθοδική πορεία. Ξεχωρίζω την ανάγκη για αναβάθμιση του ανθρώπινου κεφαλαίου, μέσω της βελτίωσης των δεξιοτήτων των εργαζομένων καθώς και της διασφάλισης υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης και κατάρτισης με στόχο τη μείωση της αναντιστοιχίας μεταξύ δεξιοτήτων και απαιτούμενων προσόντων στην αγορά εργασίας. Επίσης, ρυθμιστικές και θεσμικές παρεμβάσεις, όπως η περαιτέρω επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης και η σταθερότητα του φορολογικού συστήματος, με παράλληλη παροχή περαιτέρω φορολογικών κινήτρων για επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη, μπορούν να βελτιώσουν το επενδυτικό περιβάλλον στην Ελλάδα.

Τελευταίο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, η παιδεία πρέπει να αποτελεί διαχρονικά την πρώτη προτεραιότητα. Θα είναι η πολυτιμότερη κληρονομιά στις επόμενες γενιές.

Η δημοσιονομική σύνεση συνιστά θεμέλιο λίθο της σταδιακής κάλυψης του επενδυτικού κενού που ακόμη αντιμετωπίζει η Ελλάδα εξαιτίας της οικονομικής κατάθλιψης της προηγούμενης δεκαετίας

Ο κ. Κωνσταντίνος Γκράβας είναι διδάκτωρ του Τμήματος Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης του ΕΚΠΑ, εντεταλμένος διδάσκων του Τμήματος Οικονομικής Επιστήμης του ΟΠΑ.

